

ФОРМИРОВАНИЕ СТЕРЕОТИПОВ И ВЛИЯНИЕ НА КОГНИТИВНЫЕ ПРОЯВЛЕНИЯ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

В данной статье представлены факторы способствующие формированию укоренившихся стереотипов, которые имеют деструктивное влияние на когнитивные проявления у детей старшего дошкольного возраста.

GAYANE MARGARYAN

Armenian State Pedagogical University after Khachatur Abovyan, Applicant

FORMATION OF STEREOTYPES AND THEIR INFLUENCE ON COGNITIVE MANIFESTATIONS AMONG OLDER PRE-SCHOOL AGE CHILDREN

This article presents factors contributing to the formation of entrenched stereotypes that have destructive effects on cognitive manifestations on children of older preschool age are presented.

ԾՈՎԻՆԱՐ ՆԵՐՄԻՍՅԱՆ

Գործնական հոգեբանության և սոցիալագիայի
«ՈՒՐԱՐՏՈՒ» համալսարանի հայցորդ

ՍԵՌԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԽՆԴԻՐՆ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՓՈԽՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ

Հոդվածում ներկայացվում է սեռական աններդաշնակության ազդեցությունն ամուսինների փոխհարաբերությունների վրա: Այն բավականին մեծ ազդեցություն ունի մարդու գործունեության վրա և դրա լիարժեքությունը կարող է դառնալ էներգիայի և ստեղծագործական ներշնչանքի անսպառ աղբյուր, երաշխիք⁸ բարձր տրամադրություն: Երիտասարդների մի զգալի մասն ամուսնանալով չի տիրապետում ամուսնական կյանքի հոգեւեռական հիմքերին: Լիովին արդարացված է, երբ ժամանակակից կյանքը պահանջում է որպեսզի սեռական դաստիարակությունը դրվի որակապես նոր հարթության վրա: Այս ամենին տիրապետող գույգերը կարող են հասնել ամուսնական ներդաշնակության: Ինտիմ ամուսնական հարաբերություններն ամուսիններին կապող ամենակարևոր գործոնը չեն: Բայց ինչպես սխալ կլինե՞ր առաջնային դերը հարաբերություններում դրան տալն, այնպես էլ հերքել դրա կարևորությունը:

Բանալի բառեր՝ սեռական կյանք, աններդաշնակություն, ընտանիք, ամուսնություն, բախում:

Մասնագիտական գրականության մեջ տարածված է այն սահմանումն, ըստ որի ընտանիքը դա կնոջ և տղամարդու կամավոր միությունն է, որը կազմվում է ազատ ընտրությամբ և համապատասխան օրենսդրությամբ [1, էջ 29]: Գաղտնիք չէ, որ ընտանիքի միջուկը վերջին հաշվով հենց ընտանեկան սերտ կապն է: Ամուսնությունը հակառակ սեռերի միջև կոնկրետ փոխհարաբերություն է, որը հիմնված լինելով սիրո և հարգանքի վրա կարող է ուղեկցել նրանց ողջ համատեղ կյանքի ընթացքում:

Այս առումով կարծում ենք միանգամայն իրավացի է Ա. Մարգարյանը երբ գրում է, որ «ամուսնական կյանքը բարդ «դիվանագիտություն» է և եթե այդ

դիվանագիտությունը լավ է տարվում, ապա ընտանիքները լինում են երջանիկ և ամուր» [2, էջ 19]:

Ընտանիքի առաջնային գործառույթներն են՝ ընտանիքի կայունությունը, սերնդի վերարտադրությունն, երեխաների դաստիարակությունն, ընտանիքի անդամների կենցաղի և ազատ ժամանակի կազմակերպումն, ընտանիքի ծեր անդամների խնամքը և այլն:

Մարդկությանը և գիտական շրջանակներին միշտ հուզել է այս կապի խնդիրը (ամուսնու և կնոջ): Այսպես, օրինակ Զաքեպինն [4, էջ 5] իր աշխատության մեջ նշում է, որ «լիիրավ կերպով այն (ընտանեկան խնդիրներ.- Ն. Ծ.) կարելի է վերագրել կյանքի «հավիտենական» հարցերին»: Իսկ առավել ևս մեր օրերում ամուսնական հարաբերություններն էլ ավելի խոցելի են դարձել այն առումով, որ ընտանիքի մոդելն է ենթարկվում փոփոխության:

Եթե ամուսինները կարողանան խելացիորեն համադրել իրենց գործողությունները, հնարավորինս զուգակցել միմյանց ճաշակները, պահանջմունքներն ու սպասելիքները, հետաքրքրություններն ու ցանկությունները, բախումներից խուսափելու նրանց հնարավորություններն էականորեն կմեծանան: Սակայն թող չստեղծվի այն տպավորությունն, որ դրան հասնելը հեշտ գործ է:

Կասկածից վեր է, որ կինը և տղամարդը տարբեր հոգեբանական համակարգեր ունեն, և նրանցից յուրաքանչյուրն ունի իր պատկերացումներն ու ընկալումներն ընտանիքի վերաբերյալ: Ուստի մեծ են այն հարթությունները, որտեղ կինն ու տղամարդը կարող են հակասություններ և բախումներ ունենալ: Այսպես ընտանիքներից յուրաքանչյուրը տարբեր է արձագանքում առաջացած դժվարություններին: Բայց նաև պարտադիր չէ, որ հակասությունն առաջանա բոլոր հարցերում: Նույն խնդիրը որոշ ընտանիքներում ամուսինների հարաբերությունների վրա ոչ մի հետք կարող է չթողել, իսկ մյուսում կարող է պատճառ դառնալ ընտանիքի քայքայման:

Թերևս բախումների համար ամենալուրջ և հիմնական պատճառներներ կարող ենք համարել՝ երիտասարդների անլուրջ վերաբերմունքն ամուսնական կյանքին, սոցիալական վատ պայմաններն, անպտղությունը, սեռական աններդաշնակությունը:

Առաջին հերթին փորձենք պարզաբանել սեռական աններդաշնակության ազդեցությունն ընտանեկան բախումների վրա:

Ամուսնական փոխհարաբերությունների առանձնահատկություններից մեկն էլ այն է, որ ամուսինները խիստ մտերմիկ կապի մեջ են գտնվում, այդ թվում և, բնականաբար՝ սեռական:

Կարծում ենք անչափ դժվար է չհամաձայնվել Ս. Մեդրակյանի այն պնդման հետ, ըստ որի «ինտիմության (մտերմության, մտերմիկ հարաբերությունների) առաջացումն ընտանիքի անդամների փոխադարձ հարմարվածության ավելի խոր աստիճանի հոգեբանական դրսևորումներից մեկն է, գուցե թե ամենագլխավորը» [5, էջ 220]:

Սեռական կյանքն օրգանիզմի բնական գործառույթ է: Այն բավականին մեծ ազդեցություն ունի մարդու գործունեության վրա և դրա լիարժեքությունը կա-

րող է դառնալ էներգիայիև ստեղծագործական ներշնչանքի անսպառ աղբյուր, երաշխիք⁸ բարձր տրամադրություն: Դրան հակառակ, ինչպես իրավացիորեն նշում են Ե.Միրաքյանը և Բ. Խանդամիրյանը «Ֆիզիկական և մտավոր լարվածությունը, զանազան հոգսերը, հոգնածությունը, վատ ինքնազգացողությունն անխուսափելիորեն անդրադառնում են տղամարդու և կնոջ հոգեբանության, զգացմունքի և հույզերի վրա՝ անտրամադրվածություն առաջացնելով սեռական մերձեցման հանդեպ» [3, էջ 8]:

Այսպիսով, դժվար չէ կռահել, որ սեռական աններդաշնակությունը դա հետևանք է ամուսինների միջև հոգեբանական, էմոցիոնալ և ֆիզիկական անբավարարվածության: Այլ կերպ ասած, սեռական աններդաշնակությունը ամուսինների ինտիմ հարաբերություններում տարբեր տեսակի անհամաձայնություններն են:

Խոսելով զույգի անհամատեղելիության և սեռական աններդաշնակության մասին, հարկ է հատկապես ուշադրություն դարձնել այն փաստին, որ դրանք գործում են մեկ ընդհանուր շղթայի մեջ, մեկի առկայությունը բերում է գրեթե միշտ մյուսի առաջացման:

Ընտանեկան բախումների, և որպես դրանց հետևանք ճգնաժամերի և ամուսնալուծությունների պատճառներն ուսումնասիրող բավականին զգալի թվով գիտնականներ, մեծ նշանակություն են տալիս սեռական անբավարարվածության գործոնին: Հավելենք որ դրանում մեծ տեղ ունեն սեռական կյանքին անպատրաստ լինելն և անտեղյակությունն:

Ավելի կոնկրետացնելով մեր միտքը նշենք. սոցիոլոգների կատարած հետազոտությունների արդյունքները ցույց են տալիս, որ երիտասարդների մի զգալի մասն ամուսնանալով չի տիրապետում ամուսնական կյանքի հոգեբանական հիմքերին: Հետևությունն այն է, որ ամուսնանալուց առաջ երիտասարդ զույգը պետք է հնարավորինս տեղեկացված լինի ամուսնական կյանքի ինչպես ֆիզիոլոգիական, այնպես էլ հոգեբանական պահանջներին: Բացի այդ ընտանիքում բոլոր հարցերը պետք է շոշափվեն և դրվեն կայուն հիմքերի վրա, այդ թվում՝ և սեռական հարաբերությունների հարցը, քանի որ դա, ինչպես արդեն նշել ենք, մարդու բնական պահանջ է:

Անգամ երբ ամուսինների մոտ բացի սեռական անբավարարվածության խնդրի այլ խնդիրներ չեն առաջանում, ապա միևնույն է այն կուտակվելով, վաղ թե ուշ հանգեցնելու է բախման: Սեռական աններդաշնակությունը լարվածություն է առաջացնում ամուսինների հարաբերություններում, և ամեն մի դժվարությունը ուղեկցվում է վեճերով: Աստիճանաբար վեճերը կարող են դառնալ նրանց առօրյայի մի մասն՝ ի վերջո հանգեցնելով բախման, իսկ ավելի ուշ՝ ճգնաժամի: Հաճախ ամուսինները հայտնվելով նման իրավիճակում չեն կարողանում հասկանալ, թե ի՞նչն է ընկած իրենց բախման հիմքում:

Հարկ ենք համարում ուշադրություն դարձնել այն հանգամանքին, որ սիրո զգացմունքը չի կարելի նույնացնել սեռական պահանջմունքների հետ: Բավական է հիշել թեկուզ այն հանգամանք, որ «...սեռական պահանջմունքի բավարարման համար չի պահանջվում ամուսնանալ և ընտանիք ստեղծել» [1 էջ 39]: Հեզելը նշում է, որ սիրո պահանջմունքի բավարարումն իր հետ բերում է

և՛ մեկը, և՛ մյուսը: Մյուս կողմից, հայրության (մայրության) պահանջմունքի անմիջական աղբյուրը ևս ինքը՝ սեռական պահանջմունքն չէ, այլ անհատական սեռական սիրո պահանջմունքը, որն, իր հերթին, հարստանում և ուժգնանում է երեխաների նկատմամբ տածած մայրական և հայրական սիրով [6, էջ 202]:

Մեկ անգամ ևս շեշտենք, որ այն բախումներն, որոնք առաջացել են անձերի անհամապատասխանության հետևանքով, ժամանակի ընթացքում ազդում են նաև ամուսինների ինտիմ հարաբերությունների վրա, և հակառակն՝ աններդաշնակ ինտիմ հարաբերություններն են ազդում, որպեսզի անհամապատասխանություններ առաջանան գրեթե մնացած բոլոր հարցերում: Հարցի պատասխանը չի կարող սպառնալ լինել, եթե մենք, թեկուզ ընդհանուր գծերով չանդրադառնանք նաև սեռական անբավարարվածության մեջ այնպիսի օբեկտիվ գործոնի, ինչպիսին կարող է լինել բնական անհամատեղելիությունը (ֆրիգիդիզմ, իմպոտենցիա, վազինիզմ, գենիտալգիա, ֆիզիկական հատկանիշների անհամապատասխանություն, ֆիզիոլոգիական խանգարումներ):

Ելնելով վերը նշվածից, ամուսինների սեռական աններդաշնակությունը կարող ենք բաժանել երկու տիպի՝ ֆիզիոլոգիական և հոգեբանական:

Ֆիզիոլոգիականը -ֆրիգիդիզմի, իմպոտենցիայի, վազինիզմի, գենիտալգիայի, ֆիզիկական հատկանիշների անհամապատասխանություն, ֆիզիոլոգիական խանգարումների դեպքում առաջացած աններդաշնակությունն է:

Հոգեբանականը – խառնվածքի, ակտիվության, նախասիրության և այլնի հետևանքով առաջացած աններդաշնակությունն է:

Եթե հոգեբանական տիպի աններդաշնակության դեպքերում լուծումներ գտնելը շատ ավելի հավանական է ու բազմազան, ապա ֆիզիոլոգիականի դեպքում վիճակը շատ ավելի բարդ է, քանզի նման դեպքերում խնդրի լուծումը դուրս է այլևս գույգերի վերահսկողությունից և դրա կարգավորումը գրեթե անհնար է առանց համապատասխան ոլորտի մասնագետների միջամտության:

Սեռական կյանքի անբավարարվածությունը կարող է հանգեցնել ներքինների առաջացմանը՝ կրկին հանգեցնելով բախումների: Այս ամենից հնարավոր էր խուսափել, եթե ամուսինները կարողանան հասկանալ միմյանց, հաշվի առնեն միմյանց ցանկություններն ու հնարավորությունները, ֆիզիոլոգիական և հոգեբանական առանձնահատկությունները: Նման դեպքերում արդարացի կլինեն ամուսինների կողմից փոխզիջումային լուծումների փնտրտուքը, քանի որ միմյանց պահանջմունքները հասկանալն ու հարգելն երջանիկ ամուսնության հիմքերից մեկն է:

Եթե կինը տառապում է ամուսնական աններդաշնակությունից, ապա սկսում է մտածել, որ ամուսինը չի սիրում իրեն, քանի որ բավականաչափ քնքուշ չէ իր նկատմամբ: Կինը ամուսնու կողմից քնքշանքի, ջերմ խոսքերի և սիրո զգացումի արտահայտության է սպասում ոչ միայն մերձեցման պահին, այլ նաև ողջ օրվա ընթացքում: Կինը չի ուզում հասկանալ այն պարզ ճշմարտությունն, որ տղամարդու սերը տարբերվում է կնոջ սիրուց: Երբ սեռական կյանքը տառապանք է դառնում կնոջ համար, և դրա հիմքի վրա կնոջ մոտ

առաջանում է բացասական վերաբերմունք ամուսնական կյանքի սեռական կողմի նկատմամբ, կոնֆլիկտի հավանականությունը կտրուկ աճում է, և շատ կանայք նման դեպքերում հակվում են ամուսնալուծության:

Ասվածից կարծում ենք միանգամայն պարզ է դառնում թե ինչու է կյանքը պահանջում որպեսզի սեռական դաստիարակությունը դրվի որակապես նոր հարթության վրա: Այս ամենին տիրապետող գույգերը կարող են հասնել ամուսնական ներդաշնակության:

Ինչպես մնացած բոլոր խնդիրներն ընտանիքում, այնպես էլ սեռական հարաբերությունների աններդաշնակությունն ունի յուրահատկություններ՝ առաջացնել նոր խնդիրներ: Կնոջ անբավարարվածությունը կարող է տանել անհավատարմության, իսկ ամուսնու մոտ կարող է ի հայտ գալ հակում ալկահոլի նկատմամբ: Եվ հենց առաջացած նման խնդիրներն էլ հաճախ պատճառ են դառնում ընտանիքի քայքայման:

Նման աններդաշնակությունն ուղեկցվում է միմյանց հետ իրենց զգացողությունները և ապրումները կիսելու անկարողությամբ, դիմացինի թերագնահատմամբ: Նմանատիպ հարաբերություններն աստիճանաբար տանում են ամուսնական գույգի օտարացմանը:

Մեծ թվով մասնագետներ կարծում են, որ ֆիզոլոգիական անհամատեղելիությունը, բնականոն սեռական կյանքի անկանոնությունը և դրան տիրապետել չկարողանալը չափազանց տարածված պատճառ է շատ ընտանիքների քայքայման և ամուսնալուծությունների համար:

Ինտիմ ամուսնական հարաբերություններն ամուսիններին կապող ամենակարևոր գործոնը չեն: Բայց ինչպես սխալ կլինե՞ր առաջնային դերը հարաբերություններում դրան տալն, այնպես էլ հերքել դրա կարևորությունը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. **Խարչեվ Ա. Գ., Մացկովսկի Մ. Ս.**, Ժամանակակից ընտանիքը և նրա պրոբլեմները, Երևան, 1982, էջ 29, 39:
2. **Սարգսյան Ա. Հ.**, Սիրո, ամուսնության և ընտանիքի սոցիալ-բարոյական պրոբլեմները, Երևան, 1981, էջ 19:
3. **Միրաքյան Մ. Ե., Խանդամիրյան Բ. Ն.**, Առողջ ամուսնություն, առողջ ընտանիք, Երևան, 1983, էջ 8:
4. **Զաքեյին Վ.**, Ամուսնական կյանքի մասին, Երևան, 1981, էջ 5:
5. **Մեդրակյան Ս. Ա.**, Ընտանիքի հոգեբանություն, Երևան, 2010, էջ 220:
6. **Гегель Ф.**, т. 7, с. 202.

ЦОВИНАР НЕРСИСЯН

Университет практической психологии и
социологии "Урарту"

ПРОБЛЕМЫ СЕКСУАЛЬНОЙ ЖИЗНИ В КОНТЕКСТЕ СУПРУЖЕСКИХ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ

Сделана попытка выяснить влияние сексуальной дисгормонии на взаимоотношения супругов. Она имеет довольно большое влияние на деятельность человека и их полноценность может стать источником энергии и творческого вдохновения. Часть молодежи, вступая в брак, не владеет основами психосексуальной супружеской жизни.

Полностью оправдано, что современная жизнь требует того, чтобы сексуальное воспитание было поставлено на совершенно новый уровень. Супруги, владеющие этим знанием, могут достигнуть сексуальной гармонии. Интимные супружеские отношения не самый важный фактор, связывающий супругов. Было бы ошибочно уделять им первостепенную роль, как и отрицать их важность.

TSOVINAR NERSISYAN

"Urartu" University of Practical Psychology and Sociology PhD student

THE PROBLEM OF SEXUAL RELATIONS WITHIN THE CONTEXT SPOUSAL RELATIONSHIPS

Let's clarify the impact of sexual disharmony on the couple's relationship. It has a pretty big impact on human function and its completeness may become an inexhaustible source of energy and creative inspiration and guarantee of a good mood. A considerable part of young people by getting married do not know the psychosexual basics of marriage.

Fully justified is the fact that modern life requires that sexual education was at a whole new level. Spouses owning this can achieve sexual harmony.

Intimate marital relations are not the most important factor binding spouses. But it would be wrong, both to give it a primary role in relations and to deny its importance.

ՄԱՐԻՆԵ ՄԻՔԱՅԵԼՅԱՆ

Հոգեբանական գիտությունների թեկնածու,
Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական
համալսարանի հոգեբանության ամբիոնի դոցենտ

ԱՇԽԱՏԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՐԵՎԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒՄԸ ԹՈՐԱՆՍԻ ՄԵԹՈԴԻԿԱՅԻ ՄԻՋՈՑՈՎ

Հոդվածը նվիրված է աշակերտների երևակայության առանձնահատկությունների հետազոտմանը: Թորանսի մեթոդիկայի միջոցով ուսումնասիրվել են աշակերտների ստեղծագործական երևակայության արագությունը, ճկունությունը, ինքնատիպությունը և նոր գաղափարները մանրակրկիտ վերամշակելու ունակությունը: Կատարվել է աղջիկների և տղաների երևակայության յուրահատկությունների համեմատական վերլուծություն: Իրականացվել է ձևավորող գիտափորձ՝ պարզելու համար, թե ինչքանով է արտաքին ներգործությունը նպաստում երևակայության գործընթացների ակտիվացմանը:

Հանգուցային բառեր և արտահայտություններ. ստեղծագործական երևակայություն, երևակայության ճկունություն, արագություն, ինքնատիպություն, նոր գաղափարների վերամշակում, ձևավորող գիտափորձ:

Երևակայությունը հոգեկան գործունեություն է, մտային այնպիսի իրավիճակների, պատկերացումների ստեղծում, որոնք նախկինում իրականում չեն եղել, չեն ընկալվել մարդու կողմից: Գոյություն ունեն երևակայության մի շարք բնորոշումներ: Երևակայությունը նախկինում նմանը չունեցող պատկերներ ստեղծելու մարդկային գիտակցության ունակությունն է [6]: Երևակա-